List 19. **NOVICE** Tečaj XXVIII.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 11. maja 1870.

Gospodarske stvari.

Véliki zbor družbe kmetijske kranjske.

Ugodno vreme, ktero je dosehmal še zeló bilo redko, je 4. dne t. m. privabilo mnogo družbenih udov iz vseh krajev naše dežele na spodnje Poljane, kjer je bil na družbinem vrtu zbor z razstavo kmetijskega in obrtnijskega orodja, kmetijskih pridelkov in obrtnijskih izdelkov. Veseli smo videli mnogo podružnic kmetijskih zastopanih po veljavnih svojih predstojnikih, in med mnogimi velikimi posestniki tudi izvedene kmete. Tudi c. kr. gosp. predsednik deželni pl. Conrad je počastil zbor, kteremu je predsedoval gosp. dr. Karol pl. Wurzbach.

Prvo je bilo to, da so pričujoči ogledali razstavljene rečí pa tudi živinozdravniško šolo; une jim je razkazoval gosp. Šolmajer, družbinega vrta oskrbnik, to pa gosp. Skalè, učitelj podkovstva in zdravilstva. V razstavi smo videli dva modela, kako naj se umetno napeljuje voda na senožeti, ktera je poslalo ministerstvo kmetijstva, — družba kmetijska je razpostavila vse orodje za izdelovanje prediva po belgiškem načinu in izglede tako izdelanega prediva, mnogo plugov, ruski lan, amerikanski krompir, posebno rodovitno peso, indijanski rajž, hrastove sviloprejke itd., — gosp. Fid. Trpinec lepo zbirko kmetijskega orodja, kmetijskih pridelkov in lično volno jezerskih ovác, — gosp. Skalè svoje pluge, — gosp. dr. K. Ahačič sejavnice, — gosp. Božič, trgovec v Ljubljani veliko zbirko vrtnarskega in druzega orodja, — gosp. vitez Gutmansthal in gospodje Kozler mnogovrstne obrtnijske priprave, med temi so jako zanimivi bili stoliči, na ktere se denejo sodci s pivom, kterih, kedar praznejši postajajo, ni treba nazadnje vzdigovati, kajti kar samí se vzdignejo, — gospodar Andrej Piskar iz Motnika, ki je bil lani na državne stroške v moravskem Schönbergu belgiškega izdelovanja predivstva se učiti, je poslal že domači izdelek svojih rok in svojega orodja po belgiškem načinu, — gosp. Rihard Dolenec po novih razmerah popravljeni Dzierzonov panj, — gospodar Net iz Kokrice drenažne cevi, — mesar Urbas v Ljubljani izpitanega vola iz hleva gosp. Jugovica iz Kranja.

Ko se je vse to ogledalo, začelo se je zborovanje z ogovorom predsednikovim deloma nemškim, deloma slovenskim. Pl. dr. Wuzbach s prijazno besedo pozdravlja došle družbenike in omenivši tega, da danes prvikrat predseduje kot od Njih Veličanstva potrjeni predsednik, zagotovlja, da si bode rad prizadeval tudi na tem mestu zadostovati dolžnosti svoji; zatem se spominja zaslug prednika svojega gosp. Fid. Terpinca, ki se je tudi danes spomnil družbe kmetijske naznanivši zboru, da je naročil sadik severno-amerikanske predivne rastline zizanije, ktere bode podelil podružnicam, brž ko doidejo v Ljubljano *), — in miluje smrt najstarejega našega uda, nedavno umrlega dr. H. Coste; potem povdarja imenitnost družbe kmetijske, kteri je ministertvo kmetijstva dandanes tako važno mesto odločilo, da skozi njene roke dohaja kmetijstvu mnogostranska denarna pripomoč; potem prestopi na spomin nemile letošnje zime, ki nam je pobrala groza veliko ozimine in pokončala sadnih in gozdnih drevés; pri tej priliki pa omenja, da družba kmetijska ni držala križema rok, ampak da se je obrnila do ministerstva kmetijstva, naj jej blagovoli na pomoč biti, da se hudo poškodovanim kmetom prizanese davek na tacih prostorih; konečno naznanja zastopnike, ki so jih vnanje kmetijske družbe v svojem imenu poslale v današnji zbor.

In zdajci so se začele razprave zborove.

(Konec prihodnjič.)

Poduk svilorejcev,

kako naj ravnajo, da bodo letos srečni z svilorejo (rejo židnih črvičev).

Na znanje dalo vodstvo cesarske svilorejne poskušalnice v Gorici.

(Dalje.)

Kedar svilorejec iz jajčic izreja črviče, naj, dokler se ne zapredejo v mešičke (kokone), ravná tako-le:

Hrama, kjer imaš črviče, nikoli ne kuri presilno. Sploh je kuriti le takrat treba, kedar hram še 15 stopinj gorkote po R. nima.

Nikoli naj ne bodo okna in vrata vsa zaprta, in tudi takrat ne, kedar je vreme deževno in mrzlo, naj so okna saj nekoliko odprta, ali naj se vsaj kako drugače skrbí, da hram dobí čistega zraka od zunaj; al takrat, ko je vreme mrzlo in deževno, je pa treba zakuriti.

O lepem, toplem vremenu odpri okna in vrata vsa, in to posebno, kedar so črviči že veči dorastli. Nikoli naj pa solnce kar naravnost na črviče ne sije; na oknih imej zato pregrínjala; tudi za to skrbi, da ni prehudega prepiha skozi hram. Kedar je vreme zeló vetrovno ali viharno, zapri okna na tem mestu, kamor sapa piše.

Najbolje je 5krat pokladati listja črvičem: prvikrat zjutraj ob 5. uri, drugikrat ob 9. dopoldne, potem pa ob 1., 5. in 9. uri popoldne in zvečer. Ponoči jim ne pokladaj nič; to je zoper naravo črvičjo.

Iz začetka se sme perje drobno zrezati; že po 2. levljenji pa naj se drobno zrezanemu perju doklada bolj

*) Ravnokar je gosp. Terpinc naznanil odboru pismo glavnega agenta iz Prage, da za letos ne more dobiti omenjenih sadik iz Amerike, ker je že prepozno; pošlje jih gotovo ob pravem času prihodnje leto; važna pa je zizanija za to, ker dvakrat več in boljega prediva daje kakor konoplja naša.

na debelo rezano, po 3. levljenji dajaj jim celo perje, po 4. pa tudi majhne vejice.

Ležišče pridno čedi in snaži; prvikrat ga premeni po končanem 1. levljenji; to isto stori do 2. levljenja dvakrat, do 3. levljenja trikrat, do 4. štirikrat, do zapredovanja pa vsaki dan enkrat. Črviči se s perjem ali vejicami vzdignejo ali pa z lukčastim papirjem ali pa z mrežicami.

Ostankov perja in pa blata ne stresaj na tla; vse to nesi daleč preč in ondi nekoliko potresi z zemljo.

Hrama ne pometaj; bolje je, da tla obrišeš s cunjo, ki si jo pomočil v vodo, kteri si malo klora prilil. Če pa že moraš pometati, pometaj vsaj takrat, predno črviče krmiš (futraš); popred pa tla poškropi s klorovo vodo.

Kako obdelujejo in izdelujejo lan v Moravskem Schönbergu in bližnji okolici.

Nauk za povzdigo našega domačega predivstva.

Spisal Rihard Dolenec.

Otresanje, otepanje ali otrepanje.

(Konec.)

Nož je zavoljo jasnosti nekoliko prevelik obrisan; dodana mera (12″) je pa prava. On obstojí iz dveh delov; eden je gladka, ravna, le osmi del palca debela steklica *d*, drugi je roč *r*. Oblika res da je nekoliko čudna, al namenu je kaj pristojna.

Delo samo pa se tako-le vrší: Delalec ali pa delalka (za delalke je to delo še najprimernejše) si vzame dobro pest trdih stebel, ter jo prične za otrepanje pripravljati. Pripravlja se s tem, da prime delalna oseba šopek z levico čez sredo, z desnico razširi potem en konec ter ga s prstmi na lahko prečeše, tako, da se stebla poravnajo, in lahko nastale gombe in prav kratka lakna odpadejo. To delo ponovi tudi na druzem koncu. Ker se pri tem delu več ali manj laken izpuli, tako, da iz šopa daleč ven molé, zato jih je treba popolnoma izpuliti in zopet v levo pest položiti. To se toliko časa ponavlja, dokler se ne doseže precej enaka dolgost; to je pa zeló važno, ker ako bi se iz šopa moleča lakna na miru pustila, bi se pri sledečem otrepanji vsa potrgala. Pripravljen šopek pretakne konečno na tisti strani deske stoječa oseba, ktero v podobi pšica naznanja, skozi zarezo, z desnico prime roč, s kterim tikoma deske po pretaknjeni polovici šopka maha. To delo se pod večkratnim obračanjem šopka toliko časa nadaljuje, dokler ves les ne odletí; to se v kaj kratkem času zgodí. Ena oseba lahko 25 do 30 funtov na dan otreplje.

Ako se predivo za predilnice izdeluje, je tako otrepanje prediva že dovršeno; sčešejo ali mikajo ga predilnice same. Ako bi se pa hotelo za domačo rabo obdržati, treba ga je še sčesati, ker na otrepavni deski se sicer ves les odstrani, lik pa še ni v posamesna lakna razdeljen, ampak drží se še v trakéh.

Kakor se iz vspeha rabe omenjene deske razvidi, je tudi ona pripravna le za manjše posestnike, kterim je na tem ležeče, da svoje ljudí pozimi s koristnim delom preskrbijo. Veči posestniki, združene izdelovalnice itd. morajo pa že po strojih seči.

Otrepalni stroji, ali kratko rečeno: otrepalnice, se delijo gledé na sistemo, po kteri so osnovane, v dva dela. Ene se imenujejo trepalnice Friedlanske, druge pa Erlandske sisteme, obe zahtevate pa že vodo, konje, ali pa sopar za gonilno moč, ker na rokah se ne dajo rabiti.

Kar se tiče dobrote teh dveh sistem, mora se reči, da je Friedlanska po pričetku Erlandske ob vso vero prišla, in to se jej je prav zgodilo, kajti slaba je, kar se dá. Slabih lastnosti, ktere so jo ob vero spravile, ima več, na primer: otrepalnica Friedlanska je vsa železna in zelo zamotana, toraj tudi draga (300 gold. stane na mestu v fabriki). Temu se pa še pridruži njena kaj okorna velikost, in potrebe silne gonilne moči, kajti ona gré teže z eno in isto silo kakor 5 Erlandskih. Ako se še po delu praša, se tudi na to reč dobrega odgovoriti ne more, kajti z dvema osebama na dan se veliko manj izdela, kakor pa z Erlandsko; največa napaka je pa še to, da vrže neizrečeno veliko dobrega prediva v pezdir, gotovo šeštkrat preveč. To so toraj lastnosti, s kterimi se gotovo nobenemu prikupila ne bode, kakor se tudi meni ni, potem ko sem jo opazoval brez dela in v delu, in jo primerjal z Erlandsko, ktero izvrstno delati smo videli v Klein-Morau-u na Šlezkem. Tudi v bližnjih predilnicah so že davno Friedlandsko zavrgli, in jo z Erlandsko nadomestili.

V Malem-Moravu stojí v na delnice osnovani izdelovalnici 6 Erlandskih strojev, kteri se ločijo od Friedlandskih v vsem. Napravljeni so skoraj vsi iz lesa in tako prosto, da jih vsak mizar lahko popolnoma izdela, ako se mu le železni obstojni deli dodado. To se je, kakor mi je vodja omenjene delalnice zagotovil, tudi zgodilo. On pravi: Stanje vseh šesterih strojev na mestu in prostoru znaša 304 gld. V tem je pa tudi vsa transmisija zapopadena z jermeni in druzimi železnimi deli. Od teh 304 gold. spada na vsak stroj 9 gold. mizarskega računa, za transmisijo in vse druge železne dele 200 gold. na jermene 50 gold. Pri vsakem stroji ste dve ženski: ena pripravlja, kakor smo pri otrepanji z Irlansko desko slišali, druga vlaga pripravljene šopke otrepalnici. Obedve napravite na dan dobrih 100 funtov prediva, ako je pa lan lep in dolg, in ako so dnevi dolgi, dovršite lahko tudi do 120 funtov. V pezdir ne gré skoro nič proti Friedlandski.

Iz rečenega se razvidi, da ni treba še le posebej tega stroja priporočati, kajti njegove sprednosti priporočajo ga same.

Večkrat se pripeti, da se neka stebla nikakor popolnoma zdelati ne dajo, akoravno je bilo gojenje, trenje in otrepavanje brez vsega pregreška. To so tista stebla, ktera so se na njivi še med rastjo posušila, naj že bo zavoljo suše, mrčesov ali drugače. Da jih pa vendar ne zavržejo, se poslužujejo Belgičani nekega malega orodja, ktero strugalo imenujejo. S tem se na kolenu z usnjem obdanem stebla tako dolgo drgnejo, dokler se lesa in lubada popolnoma ne znebijo.

Orodje samo je take-le podobe:

Podoba 14.

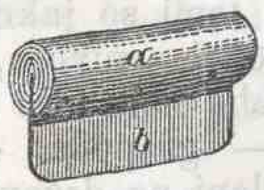

a je lesen 7 palcev dolg in poldrug palec širok (debel) roč, v kterem je tumpasta ravno tako dolga in široka klinja *b* vtrjena.

Česanje ali mikanje

ima, kakor je že omenjeno bilo, nalogo v podobi traka držeča se lakna v posamesna razdeliti. V to nam služijo mikalniki ali česala, a ne taki, kakoršni so pri naših kmetih v rabi, kajti ti zabijejo 10 žebljev v kako desko, in mikalnik je gotov.

Tisti, kdor hoče svoje predivo prav izdelati, si mora pravi angleški mikalnik preskrbeti, kteri iz treh delov obstojí. Na prvem še le površno miče, na drugem že čistejše, in na tretjem še le popolnoma. Osti so jeklene in v železnem plošičku tako vtrjene, da pridejo na prvi tri na en palec (col), na drugi že 17, in

na tretji 32. Res, da so nekoliko drage, al veliko časa trpijo in delo lepo opravijo.

Pri otrepavanji sem rekel, da je dobro otrepano predivo za fabrike že zadosti dobro pripravljeno; to je tudi res, vendar pričenjajo kmetovalci Schönberške okolice tudi z mikanjem pečati se. Popolnoma pa ne omičejo, ampak le na pol. Kak dobiček da imajo pri tem, si nisem izračunil, vendar se jim splačati mora, ker bi sicer gotovo to opustili. Toliko mi je znano, da se dobí za cent na pol omikanega prediva 8 do 9 gold. več, kakor za ravno tisto samo otrepano. Pezdir, se vé, da ostane tudi kmetovalcu za domačo rabo.

S tem smo pri koncu z vsem, kar smo se v predivo izdelovalni šoli v Schönbergu učili; dostaviti hočem le še par številk, ktere imajo dokazati, koliko da gré pri takem izdelovanji, kakoršno smo prevdarjali, v zgubo. Iz centa surovega lanú se dobí na Schönberški izdelovalnici pri oni meri 20·2 funtov dobrega otrepanega prediva, in 2·6 slabega že iz pezdirja zbranega. Odpadka se računi pri trenji 25 od sto, pri otrepavanji pa na 74, to pa ne od sirovih stebel, ampak od centa že strtih. Pezdirja se dobí 9·7 funtov od 100 funtov sirovih stebel. Po teh številkah je dobitek prediva nekoliko majhen; al pozabiti se ne smé, da je otrepalnica ena tistih Friedlandskih. Drugi kmetovalci dobé sploh po 25 funtov otrepanega prediva od 100 funtov sirovega lanú.

Postave

zastran pošiljanja denarja in drugih stvarí kake vrednosti po pošti.

Ta ukaz je veljaven od 1. maja 1870. leta; najvažnejše točke so te-le:

1. Pisma, v kterih se pošilja denar do 100 gold., se prejemljejo na pošti samo zapečatena in se mora na-nje zapisati „po napovedi“ (nach Angabe). — Kdor noče na ta način denarja pošiljati, ga lahko pošlje do 100 gold. po poštnih „nakaznicah“ (Postanweisungen), ktere se dobivajo po vseh poštnih uradih avstrijsko-ogerske države.

2. Zavitek denarnega pisma mora biti četverošpicast in vsi štirje konci se morajo v sredi pisma skupaj stakniti. Poštna pečat se ne pritiskava več na taka pisma.

3. Odprta pisma se na poštah prijemljejo samo: a) s čveterošpicastimi zavitki, b) če se v njih več kakor 100 gold. bankovcev nahaja; c) če pismo ne vaga več kakor 15 lotov. — Taka pisma se vendar morajo vsigdar naprej plačati (frankirati) in poštnina za-nje je mnogo viša.

4. Če denarno pismo več vaga kakor 15 lotov, se mora popolnoma zapečateno dati na pošto.

5. Denarna pisma, ktera več kakor 15 lotov vagajo, se tudi lahko pošiljajo z zaklopnim zavitkom, morajo se vendar vsigdar s špago zvezati in po podobi zaklopa tako zapečatiti, kakor je predpisano, posebno pa se morajo špagini konci dobro zapečatiti.

6. Vsakemu denarnemu pismu, ki več vaga kakor 15 lotov, se mora pridati „vozno pismo“ (Frachtbrief), ktero mora imeti kolek od 5 kr. Na vsakem voznem pismu mora biti oni pečat, s ktero je zapečaten zavitek pisma. To veljá tudi o vseh pismih, ktera se pridevajo takim stvarém, ki se pošiljajo po vozni pošti.

Zavitek mora biti ali iz močnega papirja ali platna, in denar in denarna pisma se morajo večkrat dobro zamotati.

Pred vsem drugim priporočamo pošiljanje denarja po „poštnih nakaznicah“ do 100 gold. Za poštne nakaznice se plačuje najmanj poštnine, pa tudi onemu, ki denar dobí, ni treba plačati za avizo, in zunaj tega gré tak denar tudi po železnicah z nekimi vlaki, s kterimi vožna pisma ne grejo, postavimo, na južni železnici z brzo- in zloženim vlakom.

Pošiljanje naročnine za časnike

do 10 gold. pa pride celó dober kup, ker se ne plača več kakor samo 5 krajc. Če pa se pošlje naročnina v pismu, mora oni, ki pošilja, že plačati 18 kr., in ki denar prejme, tudi 3 kr., tedaj skupaj 21 kr.; razločka je tedaj za 17 kr.

Mnogovrstne novice.

* *„Vendija“.* Na graški tehniki se je ustanovilo slovstveno jugoslovansko društvo „Vendija“, ki ima namen, društvenike izobraževati v slovanščini in slovanskem slovstvu sploh, do česar jim drugje ni nobene priložnosti, potem pa zadeve jugoslovanskih tehnikarjev sploh zastopati. Društvu je želeti najboljšega vspeha, da vzredi tudi na polji tehnične stroke prave narodnjake.

* *Cigan ostane Cigan.* V ogerskem kraji N. Engyed je letos poredoma neizmerno mnogo pitanih svinj pocrkalo, a gospodarji niso mogli najti vzroka; po ostrem opazovanji so vendar prišli do tega, da tamošnji cigani, ki so bili konjederci, davali svinjam skrivoma neko kašo, med ktero so zmešali fosfor, po kterem so svinje pocrkale. Cigani so tedaj na ta način dobili mnogo pečenke in slanine, zdaj je vendar ne morejo vživati, ker so v ječi.

„Slavija“, vzajemna banka,

v „Novicah“ že večkrat omenjena, razprostira se po vseh slovanskih deželah in ima na Kranjskem, Štirskem, Koroškem in Primorskem nad 120 zastopnikov. Dokaz, da se je ta závod v kratkem jako priljubil, je tudi to, da so kot ustavniki pristopili in sicer na Kranjskem: gospodje dr. L. Toman, dr. Costa, dr. J. R. Razlag, dr. Janez Bleiweis, dr. Poklukar, Janez Murnik, Hugo Turk, Jak. Lukan, — na Štajarskem: dr. Vošnjak, dr. Dominkuš, Ivan Žuža, Josip Lipold, dr. Čuček, Slavoljub Knez, Josip Tarbauer, Franjo Skubic, dr. Rapoc, Franjo Roblek, Jak. Janič, Franjo Šentak in dr. Gustav Ipavec.

Národopisne stvarí.

Zgodovinske in pravljičine črtice

o starodavnih Indijanih in o njihovej omiki.

Iz zgodovinskih virov posnel Matija Torkar.

(Konec.)

Šege in obnaša Indijanov se popolnoma strinjajo s temi posebnostmi v kastah. Kastam samim je na tem ležeče, da se med seboj ločijo na zunanjem, ali po obleki, ali pa po ostriženej bradi, ali po barvi brade, ki je ali bela, ali črnovišnjeva, rudeča zatemnelo zelena. Sploh Indijan jako ljubi snažnost in lepotičje, zlasti zlató in draga kamena. Srca je krotkega, usmiljenega in ljubeznjivega, posebno kasta soudranska. Razžaljen rad in lahko odpustí, da, za razžaljenje se še celó ne zmeni, kajti preveč je složen, da bi ga kaj zbodlo ali užgalo. Le eno razžaljenje je, ki ga iz največe flegme spravi v najhujšo srditost, ako namreč na podplat čevlja bljuneš in ga ž njim udariš. Ta udarec mu je znamenje največega zasramovanja, in Indijan ga silno težko, ali celó nikdar ne pozabi.

*

Ta ločitev posamesnih kast pa je posebno pri zakonih v veliko napotje in marsiktero preglavico. Zakon jim je sicer jako važno djanje, in šteje se v veliko nesrečo, neoženjenemu ali neoddanej biti. Zato se uže otroci s sedmimi leti ženijo. Vendar šega moškim ostro prepoveduje, oženiti se z ženo više ali niže kaste. Wisijani celó morajo jemati žene od svojega rokodelstva: brivec brivčevo, kakor sedaj večidel konjederec konjederčevo hčer. — Neoskrunjenost in zakonska zvestoba veljate indiškim ženam za največe čednosti. Blaga Indijanka ne utrpí vklanjanja, si ne dá nikdar sladkih in priliznjenih besed dopovedovati, ali kakor bi gosp. Zarnik rekel: dvorišča pometati; tudi ne sprejme nobenega druzega darú, razun slona. Slon jim je mojsterska prirodina stvarba, tako, da se jej še zakonska zvestoba poklanja. Iz teh lastnosti indiških žen se razumevajo po šegah in navadah nastale zapovedi, da se vdove, zlasti iz prvih treh kast, ne smejo nič več možiti, da so celó tako rekoč primorane, se s truplom svojega moža vred dati sežgati. Sicer nimajo za to postave, ki bi je vezala; a šega vendar je to sežiganje skoraj da v dolžnost povzdignila, tako da vstane vseskozi sploh zasramovana, ako z moževim truplom vred ne gré na grmado. Imajo namreč Indijani tudi to šego, da trupla rajnih na grmadah sežigajo, pepel pa v vodo mečejo. A ne le mrtva trupla, tudi neozdravljive bolnike tirajo na grmado, da je poprej silnih bolečin in trpljenja rešijo. — Morebiti naši humanitarji še tudi tako deleč zavozijo; zakaj „omne nimium...“

Globoki verski čut v srcu Indijana in poleg tega misel, da je človek zato na svetu, da se njegova duša očiščuje, to je slednjič krivo, da se jako šibajo in pokoré. Spokornik si večkrat brez kakovega upliva zgol iz prepričanja, da je grešnik, podvrže največim mukam. Gologlav stojí po cele dni in nočí v največej plohi, ali se dá žgati najbolj pekočemu solncu, ali stojí kolenčan po cele ure na enej samej nogi. Večkrat se celó primeri, da se marsikdo o zavesti svojega grešnega stanú sam sežgé.

Vede in umetnosti so pri Indijanih od nekdaj v povojih. Tega zla so uredbe ali ustav imenovanih kast največ krive. Niti bistra glava, niti nagnjenje in veselje do te ali one vede, do te ali one umetnosti, temuč uže po rodu je slehern odločen za svoj jarm. Tako je bilo prostrano polje ved in umetnosti od nekedaj privilegija bramanov. Oni sami so bili v posesti učenosti, in zaradi lastnega prida so jo mej ljudstvo predavali, kar so najmanj mogli. Zato ima slovstvo sploh malo izvrstnega. Kar ima kaj jedra veče vrednosti, to so svetostne knjige. A od ene platí so te knjige le za bramane, od druge straní pa so pisane v sedaj popolnoma zamrlem jeziku, ki se sanskritski jezik, ali prav za prav samskortam, to je, čist jezik imenuje. Ta sanskritski jezik je bil bojda kedaj ljudski jezik Indijanov, pa je v teku časa tako zamrl, da si pravi indiški jeziki ž njim ne le niso nič enaki, temuč si še čisto nič podobni. Prav bi bilo, ako bi se učenjaki tega jezika dobro poprijeli, in mu segli do korena. Pričakovati bi bilo marsičesa, kar bi nam pojasnilo zgodovino prvih časov. — Umetnih popolnosti pri Indijanih razun stavb ni najti. Še te umetnosti ni videti na njihovih poslopjih, ampak na tempeljnih, tako imenovanih pagodah. Te pagode razodevljejo nerazrušljivost indiških stavbinih umotvorov. Mogoče, da ta stanovitnost njihovih stavb prihaja iz vladarstva bramanov, kajti so jim v verske namene na samo besedo delalne močí vsega ljudstva na poklon. Velikanski stavbini umotvori sploh so vzraščali pod neodvisnimi samovladarstvi, kjer je na migljej enega samega za delo zgrabilo na tisoče tlačanskih rok. Med indiškimi stavbami so najslavniše skalnate pagode na otocih Salsete in Elefante, čisto ves iz skal izsekani tempelj Elora, sedmero tempeljnov Mavalipuranskih in Šalambronski, pri kterih stojí streše glavnega tempeljna na tisoč stebrih, kterih sleherni je 30 čevljev visok. V Šalambronskem tempeljnu, prej kot ne največem med vsemi svetišči, je blezo 3000 bramanov v službi. V teh pagodah stojé podobe malikov, vse tako klatovitežke in smešne, kakor so bile uže zgoraj popisane.

Kupčijstvo in obrtnost se je pri Indijanih enako malo razcvelo. Narava krasne dežele daje jim za njihove potrebe in zložno življenje vsega v zadostilo. Tako manjka kupčijstvu pravega nagona, to je: potreb. Zlato in srebro, ki se v prednjej Indiji ne nahaja, je bilo skoraj edino, kar so dobivali od druzih ljudstev. A tudi zlata in srebra sami niso hoteli drugod iskati; prinesli so jim ju tujci sami v deželo. Indijani toraj sami niso tržili, temuč so trgovstvo tujcem prepustili. K večemu, ako so do mej svojih pokrajin pritvorili svoje blago v zamenjo. — Za obrtnijske izdelke imajo Indijani veliko duha in posebno spretnost. Še veča pa je njihova složnost, ki jih zadržuje, da svoje spretnosti v delih ne kažejo. Zlasti jim brihtnosti mi odreči, da vedó umetna kotlovinska dela in najtanjše tkanine tujih ljudstev s posebno izvrstnostjo ponarejati. Da bi sami kaj izvirnega iznašli, ta lastnost jim vsaj na videz ni prirojena. Nasproti pa so k posebnej popolnosti dognali umetnosti v sleparijskih in v črnih ali čarovnih igrah, ki so ljudstvu jako jako priljubljene. Indiški čarovniki so bili od nekdaj na glasu, kakor imajo Indijo sploh za domovje črnih iger.

V primeri z drugimi narodi se vsa omika Indijanov z malo izjemki od starodavnih časov mi dokaj spremenila. Ne da bi bili ravno propadli, vendar se tudi niso povzdignili, ne napredovali, kakor je lastno moči in vzletu po popolnosti hrepenečemu človeškemu duhu. Ta prikazen, ki se tudi pri Kinezih nahaja, izvira nekoliko od podnebja dežele, ki storja duha dremotnega, nekoliko od radodarnosti prirode, ki duší nagon do pridobitka, nekoliko od verskih nazorov, ki vso ceno odrekujejo sedanjemu življenju. A poglavitni vzrok tega zastanka ostaja despocija vlade, ki neprestopne meje postavlja slehermej prostej povzdigi duha, slehernemu napredku. Sužnji rob pod palicami in v verigah, kako se hoče s telesom dvigati v svetle, zračne višave?!

Lepoznanski del.

Smrt Smail-Age Čengića.

Po Ivanu Mažuranić-u, poslovenil Janez Bilc.

IV.

Harač.

(Dalje.)

Vstane Bauk, gosle vzame,
In ponižen, nog podvitih,
Na poprejšnje sede mesto;
Ter pred sabo naslonivši
Na blazino mehko strune glasne,
Z lokcem mil' donečim vdari
Sem ter tje po konjskem repu;
Pa ko klinc nektere krate krenjen
Je zaškripal, z gromovitim glasom
Z godbo strun tak pevec zviti
Pesmico začel je peti:

„Mili Bog, o preveliko čudo,
Kakšen bil je Rizvan aga silni,

In pri sablji in pri zvitem kopji *)
In pri puški in na dobrem konji!
Ide aga u Kosovo polje,
Da cesarju tamkaj harač zbira;
Pa cekin od vsake glave išče,
In od ognja debelega ovna
In za harem deklico še mlado.

Zbira aga za cesarja harač,
Trda raja daje in ne daje.
Kjer cekin od glave rumen išče,
Bakrenega večkrat ne prejema;
Kjer debelega od ognja ovna,
Dajo mu ga, vidi se mu rebra;
Kjer za harem deklico še mlado,
Tam še studne babe mu ne dajo.

„Aga muči trdoglavo rajo;
Sem ter tje po polji jo postavi,
Ter skakati začne čez-njo s konji.
Prvih aga je deset preskočil;
Drugih aga je deset preskočil;
Ko čez tretjih pa deset poskuša,
Jezen vranec jezno podigrava,
In ko skoči, opasavnik poči,
Silen aga najde se na zemlji.

Malo časa je potem preteklo,
In od ust do ust ljudjé šeptajo
Po prelepej Kosovej poljani.
Kar naprej, glas vedno veči raste,
Dalje smeh in zasramvanje,
Dokler pesem se rodí iz gosel,
In zdaj slepec poje po Kosovem:
„Bil za nič ni Rizvan aga silni“.

Dokler še iz ust nesrečna pesem
Se razlega Bauku gromeča,
Kdor je v aga ne pa v pevca
Vpiral pogled, on je mogel
Videti na licu jezo,
Bolečine, srd, togoto, tugo,
In stotero drugih furij,
Ki u srcu ponositem
Na sramote glas vsakteri
Z nohtom krvnim rijejo si gnjezdo.

Naj prej plamen se mu užge krvavi
V divjem srcu proti črni raji,
Proti Vlahom, psom, kristjanu
Lipovemu, kteri je nevreden,
Da pri Turku solnce ga ogreva.

Strup, železja, konop, nože,
Sabljo, ogenj, kolec grozni,
Vrelo olje, muk stotero,
V enem hipu mož zmišljuje,
Da izgladi grenki psovski trage,
Da ohrani si spominek čisti.
Čisto imé o glasu strune blage.

Na obrvi črn oblak mu seda,
Kakor ogenj mu oči plamtijo;
Rumen plamen mu po obrazu liže;
In nosnice širijo se v srdu;
In na ustih izpod pene bele
Strahoviti je izraz peklenski,
Ko da pravi: raja naj pogine,
Samo pesmi var'vat se je treba.

Al besedo ko izreče Bauk
Zadnjo, v enem hipu, ko da strela
Plaha švigne mu v možgane:
Raja sama ni b'la psovki priča;
Raja sama nima ust, očesa;
Tepi rajo, tolci Turke ob enem,
Le spomin si vreden vari.

Misel pa med tem prestrašno
Aga skriva u globinah srca;
Proge lica gladi in tolaži,
Pa po licu vedno bolj se širi
Srda plamen, miren se skazati
Svetu hoče, ali ves trepeče.
Pa nazadnje, ko velike jeze
Skriti več pred pričami ne more,
Vstane in vpije: „Brž, možaki!
Na kristjane brzo z ljutim nožem,
S sabljo, z ognjem, s kolcem, z vrelim oljem;
Vse peklenske sile zdaj razkujte!
Jaz junak sem, to bo pesem djala!
To doseči, vse čem žrtvovati!“

(Konec prihodnjič.)

*) kopje = bodeče železo, sulici podobno, ki se je metalo na ovražnika.

s

Dopisi.

Trst 5. maja. — 1. maja bilo je tu vse radovedno, kako se bodo okoličani z lahoni spravili in jim podvrgli. Željno je vsak pričakoval trenutka, da bode razpuščenega batalijona godba prišla godbi gimnastični naproti, kajti v ta namen so imeli laški turnarji izlet k „lovcu“ popoldne. Vsi goreči tega, da bodo lahko potem okoličane grajali, da so jih prišli odpuščenja prosit, drli so ko laški lovci oblečeni lahoni do „lovca“, vedno so popraševali: jeli jih še ni? kaj, da jih ni? itd. Al ko so dospeli na mesto, ni bilo od okoličanov ne žive duše nazoče. Zdajci se je vsem na dolzih obrazih brala nevolja — njihova ošabnost dobila je hud polom. — 1. maja zvečer smo v pivarni pri „ogerskem kralji“, kamor večidel le Slovani zahajamo, imeli lep koncert, ki ga je pet koroških pevcev napravilo; bilo je vse polno Slovanov, Lahov, lahonov in Nemcev; pelo se je nemško in slovensko, pri slovenskih pesmah živio-klicev in ploska ni bilo ni konca ni kraja; vse so morali ponavljati. To je očiten dokaz, da se narod naš vedno bolj izbuja; slišal sem Laha blizo mene reči: „vidi se, da se slovanski element povzdiguje“; al ne eden se ni upal žal besedice črhniti. Pred dvema letoma bilo bi gotovo pri taki priliki do tepeža od strani lahonov prišlo. Zdaj pa mislim, da tù v Trstu ne bodo nikdar več laške bunke zorele.

Od Vranskega. *(Naša narodna čitalnica)* napravi letos še te-le veselice: 29. maja besedo in tombolo; 26. maja izlet v št. Jurij; 19. junija besedo in tombolo; 10. julija besedo in tombolo; 18. avgusta besedo, tombolo in veliki ples; 28. avgusta izlet v Braslovče; 11. in 25. septembra besedo in tombolo; 9. in 23. oktobra besedo in tombolo; 6. novembra besedo in tombolo; 20. novembra besedo v spomin Fr. Prešernu in tombolo; 26. decembra besedo in tombolo. — 8. novembra t. l. začenši bode vsak torek streljanje s pušicami na tarčo. Gledišćine igre se bodo v posebnih listih oznanovale. Vsako nedeljo je podučljivo prednašanje. — Na Vranskem stanujoči, ki niso v čitalnico vpisani, naj se po §. 4. čit. pravil ne vpeljujejo. Odbor.

V Krepljah. — Pri nas na Krasu je zima skoraj popolnoma uničila ozimino in tudi trt je mnogo mnogo popokalo. Zdaj pa je grozna suša; vodé so se posušile tako, da jo ljudem in živini primanjkuje. Priporočamo toraj pri tej priliki zemljiškim cenilcem naš kraj in prosimo previdnega cenjenja, kajti na Krasu je zelo

velik razloček v posamesnih vaséh. V naši soseski so tri vasi: Dutovlje, Kreplje in Godnje. Iz druge v drugo je komaj četrt ure in vendar je v Krepljah zemlja apnéna in kamenita, v Dutovljah in v Godnjah pa ilovnata.

M. K.

Iz Črnomlja 10. maja. (*Učiteljsko društvo*) se je tukaj osnovalo za učitelje črnomaljskega okraja. Pravila, ki mu jih je deželna vlada že potrdila, se že natisnjena razpošiljajo.

Iz Dolenskega 8. maja. Občila so podloga, na ktero se opira omika in narodno blagostanje, in o tej zadevi je bila kranjska dežela vže delj časa pastorka. V zadnjih dveh letih se je vendar zamuda jako zeló popravila in kmalu se bode naša dežela gledé občil prištevala prvim v državi. Že letos bo vezala železnica Trbiž z Ljubljano, telegraf se je vže preteklo leto postavil v Kočevji, Črnomlji, Metliki in Novem mestu, in v nekterih tednih se napravi tudi v Žužemberku. Poleg tega se bode ustanovilo 25 novih pošt, in so dotične službe vže razpisane. To in naprava vožne pošte za popotnike med Litijo in Novim mestom, potem brze vožnje med Kranjem in Bledom, druga vsakdanja poštna zveza med Ljubljano in Trbižem, nove poštne zveze skoz Kokrško dolino, pomnožitev poselskih voženj med Kočevjem in Novim mestom nedvomno kaže, da se poleg splošne pomnožitve občilnih naprav spolni tudi živa želja Dolenjcem po vsakdanji dvakratni poštni zvezi. Po tem takem radi pripoznavamo, da se je poštno vodstvo dosti prizadevalo, da vstreže občinstvu.

Iz Cerknice 8. maja. (*Tabor*) na 12. dan prihodnjega meseca je dovoljen s sledečim programom: 1. Zedinjenje Slovencev v eno kronovino; 2. vpeljava slovenskega jezika v šole in uradnije; 3. razširjenje samouprave županijstev; 4. prošnja do c. k. deželne vlade, da zarad hitrejšega odtoka vodá po ces. inženirjih dá preiskavati žrela cerkniškega jezera in v Ložu in Planini; 5. prošnja do c. k. deželne vlade, da pripomore k znižanju vožníne za les, vino in premog po železnicah, in 6. želja, da se pospešijo dela o razvezi gozdnih služnosti (servitutov). Razen 3 prvih toček vse ostale zadevajo silne potrebe Notranjcev; treba je, da narod naš v velikem shodu izreče žive želje in potrka na vrata vladna.

Iz Ljubljane. V razgovor, kako Slovencem na političnem polji postopati v najbližem velevažnem času, sešlo se je v nedeljo v Ljubljani iz Istre, Trsta, Goriškega in Kranjskega nekoliko poslancev; iz Štajarskega in Koroškega so prišla pismena mnenja. Razprave so bile jako živahne in jako temeljite; razmere primorskih Slovencev, bivajočih v Istri, na Goriškem, Trstu in v okolici tržaški, bile so tako obširno razjasnene, da še nikoli tako. Konec teh razprav bilo je popolno soglasje vseh pričujočih v vsem.

— V lanskem kranjskem deželnem zboru v drugič sklenjena postava zarad rabe slovenskega jezika v uradnijah zopet ni potrjena. Ker sklep Njegovega Veličanstva je že od 30. aprila, more se misliti, da britka ta osoda je še maslo Giskrovo in Herbstovo, kajti navajajo se isti razlogi kakor prvikrat, namreč, da ukazi zarad rabe narodnega jezika v političnih uradnijah spadajo po Giskrovi modrosti v področje izvršilne vladne oblasti, Hrbst-u pa niso bile znane nobene pritožbe o tem, da sodniške gosposke ne bi rabile jezika slovenskega!! Gledé na to, kakor sta dr. Bleiweis in dr. Razlag v lanskem deželnem zboru na vse straní pretresala ta dva ministerska razloga, in gledé na to, da mnogo dokazanih pritožeb se je posehmal bralo v časnikih slovenskih, položimo nevoljni peró iz rok s tem zagotovilom, da ravnopravnosti narodni nasprotni način, po kterem je dozdaj ministerstvo, odbijaje postavo o rabi slovenskega jezika v uradnijah, reševalo z ogromno večino storjene sklepe deželnih zborov, nikakor ne pelje k mirú in spravi narodov nenemških, kteri dobro vedó, da niso samo za to, da bi po postavah davke plačevali in vojake dajale, ampak da hočejo tudi vživati vse pravice národne po postavi, a ne, da bi jim te pravice še le meril po svoji volji posamesen uradnik v kanceliji.

— (*Tukajšna kat. rokodelska družba*) je imela 8. dne t. m. svojo 15letno občno skupščino. Po sporočilu ravnatelja gosp. prof. dr. Vončine je pristopilo preteklo leto k družbi le 17 rokodelcev, dva sta izstopila, in ker jih je nekoliko bilo v vojaščino vzetih, šteje družba zdaj 36, in s tistimi, ki ko mladi mojstri še ostanejo družbeniki, vred 47 udov. Tej neugodni prikazni — pravi gosp. sporočevalec — ni se čuditi nikakor, ako se pomisli, da razen druzih okoliščin, ki nekaj časa že stan rokodelskih pomočnikov čedalje bolj tarejo, ste zraven rokodelske družbe dve drugi družbi se ustanovile, kterima je po njunih pravilih isti splošni namen, kterega doseči je katoliški rokodelski družbi neutrudljiva skrb; to spričuje njena že 15letna delavnost, zraven pa tudi obilni pripomočki, ktere je sporočevalec na drobno razložil. Se vé — pravi gosp. družbeni ravnatelj na dalje — da ti pripomočki morajo vjemati se z imenom družbe in s poglavitnim namenom njenim, da je tedaj gola nespamet, le misliti na to, da bi bilo mogoče družbi, v namen dušne omike družbenikov svojih poslužiti se tacih knjig ali časnikov, kteri spodkopujejo tla, na kterih so rokodelske družbe sezidane, in napadajo oni zaklad, ki ga je skrbna mati ko neprecenljiv dar svojemu sinu izročila, ko ga je s solznimi očmí spremila iz hiše, da se podá v daljni svet in rokodelstva poprime. Kaj tacega od naše družbe tirjati, reklo bi se, tirjati od nje to, da si sama meč v srce zasadi, da sama sebe usmrti. Zavračevaje tako nespamet izreče sporočevalec na dalje med drugim upanje, da družba, ktera se predrzne na katoliški zemlji, v katoliškem mestu, katoliška se imenovati, menda ne bo prav dolgo več ona čudna, strašljiva prikazen, prikazen, nad ktero se brezverski „liberalci“ tem huje spotikajo, ker družbi na čelu je katoliški duhoven, pred kterim pa najmanj strahú imajo družbeni rokodelci sami, tako, da so mu sploh po vseh družbah, kterih je čez 500, s srčnim zaupanjem in z gorečo ljubeznijo vdani. — Kakor pa zastran prave, mestnemu rokodelcu potrebne duševne omike, tako ponuja družba svojim družbenikom tudi lepo priliko k varčnosti in do vsega tega, česar jim je treba, da morejo kedaj po svojem stanu zadovoljni živeti. V ta namen služi družbena hranilnica, v ktero se je lani vložilo 161 gld., vzelo pa se je iz nje 582 gold. V pomoč bolnim družbenikom ima družba posebno blagajnico, v ktero sleherni po 5 soldov na mesec vlaga, dobiva pa, ako zbolí, za prva dva meseca po 2 gold. na teden, za druga dva po 1 gold. na teden, po tem pa 50 soldov vsak teden. Preteklo leto se je v ta namen 18 gold. izdalo. — Gledé na denarstvene moči ima družba 350 gold. v obligacijah, pri družbi za pomoč obrtnikom pa naloženih blizo 980 gold. — Navadni letni stroški, ki letos iznašajo 290 gold. 92 kr. so se poplačali z doneski, ki jih je družba dobila od kranjske hranilnice in od večletnih družbenih dobrotnikov, kteri so se to leto še pomnožili. — Po tem s pohvalo sprejetem sporočilu se je med nazočnimi zborniki živahna debata vrtela o večkratnih vsaj popoldanjskih poletnih družbenih izletih, kterih potrebo v povzdigo družbenega gibanja so vsi priznali, sklenivši, da se bo v vprihodnjih poletnih mescih trikrat kam šlo v okolico mestno. Končno je bila še radostno sprejeta želja družbenega ravnatelja, ki

je šla na to, da v znamenje bratovske zaveze s centralno dunajsko rokodelsko družbo se pošlje na Dunaj kak majhen dar ko donesek k rokodelskemu domu, ki si ga je po večletnem trudu svojega nam dobro znanega ravnatelja dr. Gruše pridobila dunajska kat. rokodelska družba.

— (*Občni zbor gospodarske družbe v Ljubljani — g. Dežman in pa štajarski nemškutarji.*) Na Štajarskem sta se 1866. leta takratna edina dva slovenska poslanca gospoda dr. Razlag in Herman potegovala za to, da se na slovenskem Štajarji napravi gospodarska šola za vino- in sadjerejo. 440.000 Slovencev tam nima nobene popolne, a tudi ne specijalne gospodarske učilnice, akoravno je potreba njena tehtno dokazana bila. Nemški poslanci so rekli: Mi sprevidimo korist in potrebo take šole, — vendar bi se ž njo slovenizem okrepčal, a tega nočemo. In učilnica se ni dovolila — in še dandanašnji je ni! — Na Kranjskem se je poprejšnja gospodarska šola zadušila in nemškutarji se še sedaj — to je kazal gosp. Dežman zopet v poslednjem zboru — zoperstavljajo osnovanju nove, a tudi ne mislijo, boljšo namesti une pomanjkljive osnovati. Evo „Ideenassociation“ tù in tam! — Ob porotnih obravnavah v Celji meseca grudna lani so tamošnji zagrizeni nemškutarji pripovedovali Slovencem, da se jim je sramotenje kranjske dežele od rojenega Kranjca Dežmana na celjskem „verfassungstagu“, ki jej je očital, da nima nič razen živinske šole! strašansko smešno in nesramno dozdevalo, in da niso razumeti mogli, kaj da to pomeni. Menda še niso bili zadosti razviti o prusomanski politiki, ktera ima cele tvornice za glasovite „svinčene podplate.“ Letos je pri občnem zboru kranjske kmetijske družbe gosp. Dežman tako govoril, da so se v poslušalcih in to s hudim mrmranjem spet izbudile vse tiste „Ideenassociationen“ in vsak se je čudil predrznosti, ktera našemu narodu še ne privošči tega, kar že vse druge dežele okoli nas imajo, in to zato ne, da se more potem po druzih deželah pridigovati, da nimamo nič! — Naj tem prilikam dodamo še eno. Kako pisano nemškutarji gledajo tabore slovenske, to so pričali popisi lanskih taborov v ljublj. „Tagbl.“ v graški „Tagesp.“, v dunajskih „Pressah“. Komaj je v letošnjem občnem zboru družbe kmetijske dr. Bleiweis stavil predlog, z glasnimi „dobro“-klici sprejet: naj se prvomestnik tabora vipavskega naprosi, da v program onega tabora vzame pospéh trgovstva z zgodnjim vipavskim sadjem v Ljubljano, Gradec, Dunaj itd. s tem, da se začne v vipavski dolini od češinj začenši do zgodnega grozdja obilo žlahnega ali kakor Vipavci pravijo, pitanega sadja izrejati, že je „Tagbl.“ razlil celo vedro žolca čez tabor ter celó predsednika družbe kmetijske pl. dr. Wurzbacha napadil, češ, da on celó sprožuje napravo tabora, o kterem ni ne duha ne sluha! — Ker „Tagbl.“ ne ene vrstice ne prezre, ki jo „Novice“ pišejo, vedel je dobro, da že 27. aprila so napovedale tabor vipavski, al delal se je, kakor da ne bi vedel tega le zato, da je dr. Wurzbacha obiral kot pokrovitelja „der Taborei“. Vse drugo na stran pustivši vprašamo „Tagblatt“ le: ali ne vé, da tabori so po postavi dopuščeni? — ali more tajiti, da obravnave na takem shodu ljudstva več zdajo kot cele bukve spisane, in da ravno taki predmeti, kakor je gori omenjeni, so razmeram krajnim prav primerni in jako koristni? Al kaj je „Tagblattu“ za vse to mar! Da le po svojem „rokodelstvu“ kaj škandala napravi, pa mu ploskajo njegovi pajdaši.

— „Društvo dobročinjenja“ v Carigradu, ki stojí pod krilom Njegove visokosti Aali Paše, in hrvatsko „pevačko društvo“ v Zagrebu ste dr. J. Bleiweis-u poslali diplomo častnega uda.

— (*Prvi letošnji Sokolov izlet v Dovsko*) prihodnjo nedeljo zjutraj je dovoljen.

— (*Dramatično društvo.*) Ker bodo za tretje društveno leto odmenjene knjige skoraj dotiskane in se začnó razpošiljati udom prihodnji teden, je odločen dan tretjega rednega občnega zbora dram. društva na dan **29. maja**, kar se za zdaj daje na znanje čestitim družbenikom. Vabila in program sprejmó ob enem s knjigami, kakor tudi imenik družbenikov.

Odbor.

— (*Zahvala.*) V svojej zadnjej seji je sklenil odbor dram. društva, da se javno izreče srčna zahvala vsem čestitim gospodom, gospodičinam in gospém, ki so v preteklej saisoni s svojim sodelovanjem pripomogli k vspešnemu delovanju društva, kar se daje s tem na znanje.

Odbor.

(„*Pravnik slovenski*“) bode gotovo izhajal od 1. dné prihodnjega meseca, ker se je že sedaj oglasilo toliko prejemnikov, da, ako jih še nekoliko pristopi, se bode izplačeval natis. Za pošiljanje naročnine dr. Razlagu je najceneja pot po poštnih nakaznicah (Postanweisung), ker se do 10 gld. plačuje le 5 nkr., do 50 gld. pa 10 krajcarjev. „Pravnik“ bode zanimal tudi misleče nepravnike, in kdor se oglasí, dobi 1. list tudi brez naročnine v pregled.

— (*Poberki iz časnikov.*) Nova „Presse“ dunajska je predvčeranjim v dopisu „Wien“ z opominom „Zeichen der Zeit“ naložila cel koš denunciacij in laží, rekši, da je dr. Pogačar imenovan za prošta ljubljanskega, kterega prejšnje ministerstvo nikakor ni hotélo, — da dr. Pogačar je velik ultramontanec, ki še le je starikastega knezoškofa ljubljanskega posilil v Rim, — da pa je tudi grozovit požerúh Nemcev in srčen prijatel Tomanov, Costov in Bleiweisov, — naposled pa v spominu na ranjcega prošta gosp. Kosa koprní že zdaj straha pred novimi volitvami za deželni zbor kranjski, ko bode dr. Pogačar prošt itd. — Sestavek kratki mrgolí denunciacij in laží, gotovo napravljenih zato, da bi tudi pod novim ministerstvom jamo kopal dr. Pogačarju, kajti težko je mogoče, da gosp. Pogačar bi bil že za prošta imenovan, ker prošta ne voli vlada, ampak papež, in vlada ima le „veto“; da bi bilo zdaj to imenovanje tako hitro teklo, ni skor misliti, in brž ko ne je ta pisarija napravljena zato, da bi se — ako je mogoče — posrečilo dr. Klunu, da bi gosp. Savaschnig-a potisnil za prošta, kterega je z vso silo vzel pod perute svoje protekcije. — Naj pa „Pressi“ zdaj mi povemo drugo pa resnično novico, toda predno jo bere, naj si „Pressini“ dopisnik dá pušati, da ga strah ne omrtudi. Ta-le je: Prečastiti kanonik gosp. Kramar, vodja seminišča in začasni namestnik knezoškofov je zdaj pravi generalvikar. Svetli knezoškof iz Rima domú prišedši so veléli preč. kapiteljnu, naj mu imenuje, kogar bi izvolili za generalvikarija; gospodje kapitulari so imenovali gosp. Kramarja, in škof so ga dekretirali. — To, to bode še le strah „Tagblattovcem“! kajti po vsej deželi visokocenjeni generalvikar je z dušo in s telesom to, za kar ga je Bog ustvaril: Slovenec in katoličan, pošten poštenim Nemcem, a enfant terrible nemškutarjem, ki se nikomur ne uklanja nego pravici in resnici. — „Tagespošti“, ktera srčno rada v koru piska, da se „prvaki“ kranjski „izgospodarili“, so volilci dr. Costo iz Cirknice strašno hudo zagodli v včerajšnem „Triglav-u“; bomo videli, ali ima toliko poštenja, da na sramoto stavi svojega dopisuna fanta, ki jej take laží na vrat obeša? — („Tagblatt“ ljublj.) odbija kakor vsak časnik od sebe govorico, da ga podpira vladni žakljiček „dispositionsfond“ imenovan, in unidan je na odgovor klical celó predsednika deželne vlade, in vladni list je odgovoril, da „Tagblatt“ po njem take podpore ne dobiva. Mi

ne dvomimo o resnici tega; al s tem ono vprašanje ni še rešeno, ker, kakor po starodavnem pregovoru „več potov pelje v Rim“, tako se tudi po **več** potih vozi „dispozicionsfond“ iz Dunaja v Prago, Gradec, Ljubljano itd., kjer so pod Giskrovo vlado se na svet rodili „Tagblatt-i“ in „dnevniki“. O dr. Kljun-u, ki v vladnih časnikih vidi glavne brambovce vladine, se pripoveduje, da posreduje podporo „Tagblattu“ ljubljanskemu, in kdo neki more ljudém braniti, da mislijo — kar hočejo. Nekdo, komur je število naročnikov „Tagbl.“ dobro znano, je preračunil stroške tiska, koleka, poštnine, honorare, ter prišel do tega, da okoli 5000 gld. utegne mu več stroškov biti nego je dohodka. Še nikdar ni bilo slišati, da ga materijalno vzdržuje „neslovenska“ stranka, iz več dežel pa, da „Tagblatt-e“ podpira „dispozicijski“ zalog, — kako tedaj bi ravno ljubljanski tako nesrečen bil, saj vendar ima hofratha Kljuna za svojega pokrovitelja. Al da bi studenec tega fonda, ki gotovo eksistira, ker ga je večina državnega zbora dunajskega sama dovolila, moral teči po takih curkih, da bi tudi desnica morala vedeti, kar levica dá, kdo bode tako kratke pameti, da bi to mislil! Saj se ta fond po pravici imenuje tudi „skrivni fond“. Vprašanje važnejše je zdaj le to: ali bo Potockovo ministerstvo, ki dela na spravo avstrijskih narodov, podpirala tako robo, ki jo je podpiralo Giskrovo ministerstvo?

— (*Zoper ljubljanski „Tagblatt“*) je mežnar na Brezji na Gorenskem deželni sodniji izročil tožbo zarad razžaljenja častí v nekem dopisu „izpod Triglava“, v kterem dopisnik zraven mnozih svinjarij nekega koroškega krčmarja, ki ga „Tagblatt“ „bemittelt und sehr aufgeklärt“ imenuje (tedaj „kapital“ združen z veliko „inteligencijo“!) piše pripovedko, da je papež z lastnoročnim pismom iz Rima ukazal, naj v svinjo zakletega koroškega krčmarja ženó na Brezje na Gorensko, da se ondi po prošnji Matere božje, ki je že veliko čudežev naredila, reši prekletve in iz svinje zopet postane krčmar. „Za gotovo (faktum) — tako pisari „Izpodtriglavec“ — morem pa povedati to, da potem, ko se je ta zakletev izvedela, je iz vseh krajev Kranjskega in celó iz Koroškega veliko ljudí na Brezje vrelo, da bi videli zakleto svinjo. Ker pa je ven in ven čedalje več ljudí vrelo na Brezje in popraševalo po tej svinji, je ondašnji mežnar neki svoji svinji dal glavo do dobrega obriti in pomalati, in tako obrito in pomalano svinjo je po 10 krajc. kazal ljudém, ki so res verjeli, da vidijo zakleto svinjo“. — Tako „Tagblatt“. Vse to pa je od konca do kraja grda laž, in ker tako sleparsko početje sramotí poštenega človeka pred svetom, toži mežnar — in to popolnoma po pravici — „Tagblatt“ zarad razžaljenja častí, ktere si oskruniti nikdo ne more pustiti in to tem manj mežnar Miklavčič, ker na Brezji je božja pot, kamor pobožno ljudstvo v revah hodi pomoči iskat, in da bi cerkovnik res bil tak slepar, kakor ga ta dogodba popisuje, lahko bi se mu podtaknilo še druzih sleparij, po takem pa vsa božja pot pride pred svetom v zasmehovanje.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. Težavnejšega stališča ni menda imel še noben minister avstrijski, kakor ga zdaj ima ministerstva predsednik grof Potocki. Kar je Avstriji po odcepljeni Ogerski še ostalo dežel, vse so v neredu o národnih zadevah; pod pretvezo „ustavoverstva“ nočejo kolovodji nemški gorpodarstva izpustiti iz rok, — národi slovanski in drugi nenemški pa tirjajo zdaj svoje pravice in jih tirjati morajo, ako se nočejo popolnoma žrtovati poginu. Ta boj za pravo avstrijsko politiko, za državopravne in národne pravice je tedaj, ki v Cislajtaniji cele goré težáv posredovalnemu ministru stavi na pot; od druge straní pa so si zastopniki različnih dežel in narodov navzkriž in Poljakom se po pravici očituje, da so velika ovéra mednarodni spravi. Vrh vsega tega pa pristopa še magjarski upljiv Andrassy-a, ki se bojí, ako se Cislajtanija vredi po državnem pravu in národnih pravicah, da ne bi narodih po ogersko krono zahtevali isto. Čez vse to pa zadej še stojí Beust, oče dvalizma, po kterem je vsak predsednik ministerstva našega nevidoma priklenjen na voljo Beustovo. V tacih okoliščinah pa delaj „spravo“! Spoznavaje Potockov težavni stan in želeči iskreno, da se mu posreči delo njegovo, moramo pa tudi odkritosrčno obžalovati, pri nasvetovanji novih ministrov, ki jih je razglasil dunajski vladni časnik, ni bil srečen; 70 let stari državni svetovalec Holzgethan je postal minister in voditelj finančnega ministerstva, mladi, še le 34 let stari baron Widmann, čegar glasoviti življenjepis iz Gradca Potockemu gotovo ni bil znan, pa je minister in voditelj ministerstva za deželno brambo; edini baron Petrinó, kteremu je izročeno ministerstvo kmetijstva, je iz delovanja v državnem zboru na dobrem glasu; Czedik, bivši učitelj na dunajski realki, državni poslanec in deželni odbornik na Dunaji, je ob enem imenovan za seksijskega prednika v ministerstvu za nauk in bogočastje. Widmann, Czedik, Holzgethan, vsi so privrženci nove êre in brez veljavnosti pred svetom, Petrinó pa ni všeč ustavovercem. Po vsem tem ni čuda, da taka imenovanja Potockemu niso na korist. — V pondeljek so prišli Poljaki na Dunaj, da njihove zahteve zasliši Potocki; čudna zmes poklicanih je to, in če bode večina njih tako govorila kakor knez Čartoriski unidan v Parizu, ne bode kruha iz te moke za Avstrijo. — Potocki gré 14. dne t. m. v Prago, kjer se bodo nadaljevali pomenki s Čehi. Potem, kakor „Pest. L.“ piše, pridejo Slovenci na vrsto in med kranjskimi Slovenci imenuje dr. Tomana in dr. Costo, Slovenci iz druzih dežel niso še znani. — Schmerling zapustí predsedstvo najviše dunajske sodnije in na njegovo mesto imenujejo časniki dr. Herbsta, bivšega ministra; — Slovanom bila bi to bridka osoda, in za Slovence še posebno, ki že v Gradcu pri viši sodniji imajo viteza Waserja, ki sicer je 1861. leta tudi podpisal peticijo 20.000 Slovencev, a jo je že popolnoma pozabil. — Še eno važno novico imamo naznaniti iz Dunaja in ta je, da ona glasovita nova postava zarad pridobitnega davka, zoper ktero smo se zeló branili, je vendar padla pod klop; ne bode je; requiescat in pace! — V nedeljo je bila velika komedija na Francoskem. Cesar Napoleon je dal ljudstvu (volilcem) glasovati: ali so zadovoljni s svoboščinami, ki jih je dal državi ali ne? Glasovali so v nedeljo, in danes razglašajo časniki že izid glasovanja, da okoli 7 milijonov glasov je za to, da so zadovoljni, poldrugi milijon glasov pa, da ne. Kako bode svobodi na korist cesar Napoleon rabil teh 7 milijonov glasov, kazala bode prihodnost.

Žitna cena

v Ljubljani 7. maja 1870.

Vagán (Metzen) v novem denarji: pšenice domače 5 fl. 40 — banaške 6 fl. 50. — turšice 3 fl. 70. — soršice 3 fl. 73. — rži 3 fl. 40. — ječmena 3 fl. —. — prosa 2 fl. 90. — ajde 3 fl. —. — ovsa 2 fl. 30 — Krompir 2 fl. 20.

Odgovorni vrednik: Janez Murnik. — Natiskar in založnik: Jožef Blaznik v Ljubljani.